uitdrukkingen van een »vuur dat in het hart brandt" op ons in ons gewone leven niet.

Als het eens in ons hart toeging, zooals Jeremia het doorworstelde, zou er heel iets anders te zien komen.

Maar toch sluit dit allerminst uit, dat zulk een *drijven* en *persen* van God in het hart ook nu nog aan Gods heiligen bekend is.

Sterker nog, dat wie aan dit »drijven van God in zijn hart" vreemd is, den verborgen omgang van het kind met zijn Vader die in de hemelen is nog nauwlijks kent.

Een vederdie aan de lucht is blootgesteld, gaat op en neder al naar de adem van den wind haar her- of derwaarts beweegt, en zoo ook moet de verloste ziel voor haar God zijn, zich ombuigende naar deze, of overbuigende naar gene zijde, al naar de adem des Heeren haar drijft.

Gevaar schuilt hier ontegenzeggelijk in, omdat de mislaide ziel zoo licht voor een drijving van Gods Geest kan aarzien, wat opkomt uit haar zelve of in haar kwam van menschen of zelfs van Satan.

Het uiterste der voorzichtigheid is hier geboden, opdat de omgang met uw God, het heiligste wat ge hebt op aarde, u niet door zelfbedrog tot een valstrik worde.

De verslagenen door een valsche, ingebeelde mystiek zijn velen.

Maar om het gif dat kan insluipen neemt ge geen verstandeloos besluit om nimmermeer spijze te nuttigen. Slechts maant het u tot toezien op uw spijze en tot keur.

En zoo nu ook mag om het gif der valsche mystiek de verborgen omgang met uw God niet verlaten worden. Integendeel het zoeken van dien omgang, het jagen naar die zalige gemeenschap met het Eeuwige Wezen, blijft op de verlosten des Heeren met onweerstaanbaren drang werken. Slechts zijn ze tegen zelfbedrog en verleidende inbeelding op hun hoede.

Uiteraard kleven ze aan *het Woord*.

Zonder dat Woord, zou hunner het drijven op de golven der levenszee zonder kompas zijn.

Neem dat Woord van hen weg, en geen lamp die meer hun voet bestraalt, geen licht dat meer voor hen uitschijnt op hun pad.

Uit dat Woord vloeit als uit de eenige Bron al hun wijsheid.

Maar die heerlijke werking gaat voor hun ziel nooit van dat Woord *als boek* uit. In en door dat Woord moet steeds God, de Heilige Geest hun toespreken. Eerst als Geestesglans dat Woord beschijnt, begint dit juweel voor hun zielsoog te flonkeren.

Als het bij het lezen niet is, of God zelf in en door dat Woord hen toespreekt, pakt het hun ziel niet, en doortintelt dat Woord hen niet met heiligen gloed.

Dat Woord is hun niets dan omdat het voor hun besef het Woord van hun God is. Dat Woord is en blijft instrument, en niet om dat Woord maar om *den levenden God* is het hun te doen. Eens als ze sterven nemen ze van die Heilige Schrift voor altoos afscheid, maar wat hun dan eeuwig blijft is hun Vader en hun God.

Boeken-religie is geen religie, en woordenvroomheid verwarmt het hart niet.

In alle religie gaat het de ziel om den almachtigen, den levenden, den alomtegenwoordigen God, Schepper van hemel en aarde, Verlosser uit de banden des doods en Heiligmaker van het naar heiligheid dorstend gemoed.

Een gebed buiten dien levenden God gebeden, is geen bidden. Lofzingen, dat de lippen lofklanken uitstorten, maar de ziel buiten aanbidding blijft, is geen loven.

Onder alle lectuur en lof en smeeking moet *de liefde* dringen, moet er een uitgang van het hart in aleisbegeerte naar het Voorwerp van onze eeuwige liefde zijn. En eerst waar die liefde zoekt en niet rusten kan eer ze haar God gevonden heeft, is de vroomheid door de verborgenheid der godzaligheid, door het mysterie der religie in u werkende.

Zoolang dit nu, voor uw besef, een drang is, die *van uwe zijde* komt, maakt die drang u niet gelukkig.

Dan spreekt er nog alleen het heimwee van den balling in. Een onbestand verlangen, dat onbevredigd blijft.

Want het is wel waar, dat »wie zoekt vindt," maar niemand vond ooit *omdat* hij zocht. Al uw vinden komt slechts van de u *opzoekende*, u ontmoetende, u verrijkende liefde Gods.

Juist zooals bij Emmaus.

Lukas en Kleopas zochten hun Jezus, maar dat ze hem vonden was alleen, omdat Jezus zelf bij hen kwam en zichzelven onder het breken des broods aan hen ontdekte.

Vooral bij Jeremia kwam dit sterk uit. Hij immers zocht zelfs niet. Integendeel hij ontvluchtte zijn God, en zocht aan het drijven van zijn God te ontkomen, toen de Heere hem ten laste klein kreeg, en Jeremia zijn ziel wel *moest* ontsluiten, en toen ja erkende dat het vuur in zijn hart, de gloed in zijn ziel door Gods eigen hand ontstoken was.

En eerst waar dat besef ook in u komt, is er zaligheid, is er de genieting eener zielvermeesterende liefde.

Dán kent gij den Heere.

En dan is het, ja, waarlijk, *zijn* werking in uw binnenste, zijn persoonlijke bemoeienis met u. Dat ge niet meer vraagt, *of* God er is, en *waar* uw God is, maar dat ge weet en voelt en ontwaart: Daar is Hij, daar werkt en dringt Hij, dáár van binnen in mijn eigen ziel.

De tempeldeur van het hart is dan ontsloten, en God Almachtig is tot de plaatse zijner ruste in uw eigen hart ingegaan.

Dan gaat vanzelf uit die Sions-zaal van binnen het lied der aanbidding op, en wordt het offer van lof en liefde gemengd op zijn altaar.

Een zieleweelde om niet onder woorden te brengen.

Een heilige wellust om niet uit te spreken.

Een hemelsche gewaarwording die u de wereld te rijk maakt.

En dan komt bij den God van *binnen* de God van *buiten*, want die God die bij u inkeert om bij u te overnachten, is ook diezelfde God, die door zijn voorzienig bestel, uw lot beschikt, uw leven leidt, u met zijn stok en staf vertroost als de God »van buiten" die u ten Herder wil wezen.

Eerst zaagt ge dat zoo niet. Ge dacht veeltijds uw leven in uw eigen hand te hebben. Ge waandet af te hangen van allerlei omstandigheden, overgegeven te zijn aan allerlei gril en wilkeur van menschen, en ter prooi te staan aan het booze opzet van Satan. En dan soms ja, een enkel maal, als het water aan de lippen kwam, die God die anders van verre stond, u te hulpe komende.

Maar nu vielen u de schellen van de oogen.

Nu ziet ge uw God overal, uw God in alles, uw God uw zitten en uw opstaan omringend, u bezetende van achteren en van voren.

Neen, zelf vermoogt ge niets, en omstandigheden hebben geen macht, en geen mensch beschikt anders over u dan in schijn, en Satan, wat vreeselijk wezen hij ook zij, blijft toch een creatuur dat zonder Gods wil zich niet roeren noch bewegen kan.

En zoo komt ge dan tot een heel ander leven, tot een gansch andere existentie, tot een geheel ander »bevinden" en ontwaren.

Nu is het, van den morgen dat ge opstaat tot den avond als ge u ter ruste legt, *altoos* uw trouwe Herder die voor u uitgaat, die bij u is, die u aan zijn hand leidt, en die voortaan onafscheidelijk van uw lot en leven is geworden. Waar ge ook nederzit of gaat, altoos uw God om u en nabij u. Met wien ge ook zamen zijt, altoos uw trouwe God de derde in het gezelschap. Al uw spreken een spreken voor zijn oor, uw schrijven een schrijven voor zijn oog. Uw gaan een voortschrijden op het pad, een drukken van de voetstappen, die Hij er in gezet heeft.

Dat noemden we uw God *buiten u*.

En als nu die God *buiten u* mag saamstemmen met dien God *in u*, zoodat en lot en zielsleven beide in zijn hand zijn, en van oogenblik tot oogenblik door zijn heilige tegenwoordigheid beheerscht worden, dan ja wijkt de koude van het zelfzuchtig hart, en verdooft het vuur van den valschen gloed, om alzus *branden de* in uw hart te maken den gloed eener heilige liefde, die van God komt en naar God u optrekt, en u met zijn verborgen omgang omsnoert.

Een zaligheid, waaraan ge dan wel bij oogenblikken weer ontzinkt, door nevelen die voor uw zielsoog trekken, of door zonden die uw hart ontsetten. Maar die nevelen vaagt diezelfde liefde van uw God straks weer van u weg, en die zonden verzoent Hij, om u ijlings weer het zalig besef van zijn vertroostende nabijheid, van zijn heiligende gemeenschap, van zijn zielverkwikkenden omgang te hergeven.

En zoo wordt werkelijk uw *leven* een geheel ander leven, uw bestaan een geheel ander bestaan.

Vroeger wel een God van verre, maar nu een God van nabij en tot binnen in u.

Immanuël.

God met ons!

E Voto.

Voor de vier deelen van *E Voto* zijn twee banden beschikbaar gesteld, zoodat beide malen twee deelen in één band worden gebonden.

Deze banden kunnen niet van *linnen*, maar moeten van *sterk leder* zijn, en voorts dien stillen, deftigen vorm hebben, die bij zulk een werk past.

Zulke banden zijn gereed voor het eerste paar deelen. De banden voor de deelen III en IV worden gereed gemaakt en kunnen binnen enkele weken verzonden worden.

Elke band kost één gulden.

Zij, die wenschen, dat deze band hun franco worde toegezonden, hebben zich daartoe aan te melden bij de Administratie van ons blad, onder overmaking per postwissel of in postzegels van *f 1,-* voor elken band zonder aftrek van onkosten. Op enkele aanvragen zonder betaling worden geen banden verzonden. Ook de thans reeds bestelde banden worden dus niet geleverd, tenzij men vooraf daarvoor het geld zende. Om verwarring te voorkomen, kan van dezen regel in geen geval worden afgeweken.

Met het in den band zetten der deelen belast de Administratie zich *niet*.

Door onvoorziene omstandigheden werd een klein getal Ex. van deel IV nog niet verzonden. Zij komen echter hoogstwaarschijnlijk in het begin van de volgende week tot verzending gereed.

De Administratie.

Amsterdam, 8 Nov. 1895.

Verklaring.

De ondergeteekenden achten zich verplicht de navolgende verklaring publiek te maken.

In de *Zuider Kerkbode*, No. 44, pag. 3, kol. 3, liet de geachte redacteur twijfel doorschemeren, of de indiening van het verzoek, om eene *Commissie van Enquête* te benoemen, niet door één van hen beiden misbillijkt werd.

Daar zij nu vooraf van het voornemen ten dezen onderricht waren, en nochtans gemeend hebben, het ten slotte *niet* te mogen ontraden, zou het strijden met hun eereplicht, indien zij ook slechts den minsten twijfel lieten bestaan over de medeverantwoordelijkheid, die zij in deze zaak op zich hebben genomen.

Zij wenschen daarom hiermede openlijk te verklaren, dat de benoeming van een *Commissie van Enquête*, naar hun vaste overtuiging, zooals de zaak in de maand Juni dezes jaars kwam te staan, een *niet af te wijzen noodzakelijkheid* was geworden.

Tot op dat oogenblik waren zij van tegenovergesteld gevoelen; waarom zij op de vorige Jaarvergadering met opzet elke uiting van ontevredenheid poogden te bezweren, en nog in Maart dezes jaars de bekende verklaring voorstelden, ten einde het geschil *in den boezem van den Senaat* tot oplossing te brengen.

De noodzakelijkheid om thans in *anderen* zin te adviseeren, sproot voor hen voort uit het feit, dat eenige weken vóór de Jaarvergadering, bij de gehoudene samensprekingen der hoogleeraren, op een wijze, die voor hen elken twijfel uitsloot, gebleken was, hoe men metterdaad stond tegenover een *diepgaand verschil in beginsel*.

Bij die samensprekingen, door hoogleeraren over de beteekenis van Art. 2 der Statuten gehouden, was namelijk in de eerste plaats de vraag aan de orde gesteld: *Wat weg men moest inslaan, om tot de juiste kennis van uit Gereformeerde beginselen te geraken;* en hierbij nu bleek al spoedig, dat men bij de keuze van dien weg *vlak tegenover elkander kwam te staan.* Wat eenerzijds als de *eenig goede* weg werd afgebakend, werd anderzijds beslist *verworpen*.

Dit feit behoeft thans niet langer verzwegen te worden, overmits het reeds buiten hun toedoen bekend werd.

Waar men nu bleek zich te bewegen langs *twee geheel uiteenloopende wegen*, sprak het vanzelf, dat men noodzakelijkerwijs ook bij geheel tegenovergestelde resultaten moest uitkomen, en volgde hieruit b. i. dat men met een *diepgaand verschil van beginsel* te doen had.

Onder deze omstandigheden nu was, naar hun oordeel, juist zulk een geval aanwezig, als waarvoor Art. 11 opzettelijk in het *Huishoudelijk Reglement* was ingelascht.

Over de beteekenis van dit artikel *konden* zij niet in twijfel verkeeren, overmits het *door hen zelven*, op verzoek van h.h. Directeuren, was ontworpen, en de vergadering het, *zonder eenige wijziging of bespreking*, had aangenomen.

Deze beteekenis nu lag in het minst niet daarin, dat zulk eene Commissie zekere beslissing van het Collegie van heeren Directeuren of Curatoren, als zoodanig, aan revisie had te onderwerpen; noch ook daarin, dat door haar optreden deze Collegiën in verzuim of buiten actie werden gesteld; maar uitsluitend in de poging, om door zulk een Enquête, in hachelijke oogenblikken, *gevaar van de Universiteit af te wenden.*

Dit gevaar bestond hier, eenerzijds in het dreigend verlies van een door allen gewaardeerd hoogleeraar, of anderzijds, hetzij in het afschuiven van de Universiteit van haar grondslag, hetzij in de afsnijding van haar leeftocht.

Beide gevaren nu konden door zulk een *Commissie van Enquête* bezworen worden, overmits zulk eene commissie blijkens Art. 11 in mandaat heeft, allereerst om te pogen de ingediende bezwaren in der minne uit den weg te ruimen; en alleen zoo dit onverhoopt mislukken mocht, over die bezwaren na onderzoek advies uit te brengen: en dat wel in dier voege, dat geheel de zaak binnen een betrekkelijk kort tijdsverloop kunne afloopen.

Juist nu in de behoefte aan zulk een *versnelde beëindiging* van het geschil, lag b. i. de *noodzakelijkheid*, om tot zulk een *buitengewonen* maatregel de toevlucht te nemen.

De gewone behandeling toch door de Colleges van heeren Curatoren en Directeuren kon na het incident, waarop hierboven gewezen is, niet anders dan na *zeer langen* tijd tot afdoening der zaak leiden.

Heeren Curatoren waren namelijk van den Senaat inwachtende eene uiteenzetting van de wijze, waarop zulk een geschil door hen kon beoordeeld worden; en deze uiteenzetting *kon* de Senaat niet geven, dan na vooraf zijn onderzoek naar de beginselen *voltooid* te hebben.

Daar nu dit onderzoek, reeds bij de eerste schrede, gestuit was op principieel verschil, kon, zoo men al niet *doodliep*, in geen geval anders dan na *zeer langdurige besprekingen* en *onderhandelingen*, die zich allicht *over vele vele jaren* zouden hebben uitgestrekt, op die manier een uitweg gevonden worden.

De vraag rees derhalve, of het bestaan van een Universiteit, die van giften van particulieren leeft, *zulk een uitstel van afdoening der zaak lijden kon.*

En deze vraag nu oordeelden zij, toen hun advies werd gevraagd, niet dan in ontkennenden zin te mogen beantwoorden.

Reeds nu waren lidmaatschappen opgezegd en de contributiën aanmerkelijk verminderd.

De Universiteit werd alzoo rechtstreeks *in haar bestaan* bedreigd.

Iets waartegen niet geldt, dat leden en contribuanten juist in dit onthouden van hun contributiën het gereede middel bezaten, om van hun meening te doen blijken.

Zoo toch kan alleen spreken wie onze organisatie niet kent, of niet doorziet.

Een lid namelijk kan *niet* zijn oordeel over een *enkelen* katheder vellen door inhouding van zijn contributie. Wie zijn contributie inhoudt treft *alle* katheders tegelijk, en alzoo *heel de stichting*.

Het was dan ook juist met het oog op deze, uit de Statuten voortvloeiende, omstandigheid, dat zij indertijd hebben voorgesteld, de mogelijkheid voor het instellen van zulk een *Commissie van onderzoek* te openen; en van achteren zouden zij zich moeilijk een geval weten te denken, waarop het alles in het leven getreden Art. 11 *zuiverder* en meer *rechtstreeks* slaan kon, dan het onderhavige.

Zoolang dan ook niet is aangewezen, langs welken *anderen* en *beteren* weg, de bestaande moeilijkheid tot oplossing ware te brengen geweest, zonder het gevaar voor onze Universiteit te bestendigen en in zijn dreigend karakter te doen klimmen, blijven zij van oordeel, dat geen uitstel voor nogmaals een vol jaar verantwoord zou zijn geweest, en dat uit dien hoofde het inslaan nu reeds van den weg, dien Art. 11 ontsloot, niet *mocht* worden ontraden.

Een weg, welks betreding in het minst geen »aanval", veel min eenige daad van »vijandschap" kon bedoelen, maar die allereerst de mogelijkheid ontsloot, om *rust uiteen liep weer zaam te brengen*, en voorts om door *vermelding* van de handeling het gevaar, dat óf het beginsel óf het bestaan van onze Universiteit bedreigde, nog tijdig af te wenden.

Dat in het desbetreffende stuk de gerezen bezwaren eenigszins breed, en telkens met citaten, zijn uiteengezet, was de uitdrukkelijke eisch van het artikel. Dat kon niet anders. En na herlezing kunnen zij niet anders oordeelen, of er wordt over den hoogleeraar, dien het gold, in dit stuk niet anders dan op eervolle wijze gesproken.

Aangenaam zou het hun zijn, indien de bladen, die zich over deze zaak uitlieten, deze hunne verklaring wilden overnemen.

Al weten zij toch voor zich-zelven in deze geheele zaak *voor het aangezichte Gods* gehandeld te hebben, ook het oordeel der broederen mag hun niet onverschillig zijn.

F. L. Rutgers.
A. Kuyper.

Amsterdam, 5 November 1895.

Vergissing.

Onze redactie behield zich het recht voor, om terug te komen op de tegenspraak, waarin de jongste brochure van den heer Lohman ons, op grond van breede citaten, met ons zelven zocht te brengen.

Natuurlijk toetsen we deze onderstelde tegenspraak uitsluitend aan den inhoud van ons blad, zonder ook maar met een woord in te gaan op het verband, waarin de schrijver deze citaten met zijn pleidooi brengt.

Waar we hier voor opkomen is uitsluitend de eere onzer redactie.

De indruk is gegeven, alsof we nu zus dan zóó spraken, en dit zou den invloed van ons woord ondermijnen

Daarom en daarom alleen achten we ons verplicht, door een enkele vingerwijzing aan te toonen, hoe uitsluitend *vergissing* en *misverstand* den geachten schrijver tot een beroep op deze citaten kon verlokken.

We bepalen ons ditmaal tót twee citaten uit ons No. 318 en 320.

Ze zijn van dezen inhoud.

In ons No. 318 schreven we, dat het gebod uit Lev. 24:15—17, hetwelk de terdoodbrenging eischte van een iegelijk die onder Israël den *Naam* gelasterd had, als zoodanig, *niet* geldt als strafrechtelijke bepaling voor andere volken; en lieten ons toen in dezer voege uit:

»Van letterlijke toepassing van dit gebod kan geen sprake bij ons zijn. Dan toch zou alleen hij onder deze bedreiging vallen, die opzettelijk den Naam had gelasterd"; dan zou geen aardsch rechter, maar God de Heere zelf recht moeten spreken; zou het vonnis bepaaldelijk de steeniging moeten zijn; en niet de beul, maar heel het volk moeten executeeren.

»Ook zij" (de tegenstanders) »zullen dan zeggen: Neen, letterlijk, als concreet gebod geldt het niet, maar zooveel zegt ons dit gebod dan toch, dat God de Heere wil dat de lasteraar gedood worde, en wijl nu ten onzent alleen de Overheid het recht heeft, om iemand het leven te ontnemen, zoo volgt hieruit, dat de Overheid ten onzent tot het dooden van zulk een lasteraar gehouden is.

»Maar ook al daalt men tot dit veel zwakkere af, dan nog houden we aan en blijven vragen: Hoe weet ge uit dit verhaal" (dat aan den tekst voorafgaat) »dat het Gods wil is, om zulk een vloeker ook nu nog en in alle landen en tijden te dooden? Is het niet zeer wel mogelijk, dat Gods wil hier volstrekt niet algemeen en over alle volken, maar uitsluitend voor de bijzondere bedeeling van Israel is meêgedeeld? En durft gij het aan, om, waar, op zijn zachtst genomen, deze mogelijkheid toch altoos openblijft, de Overheid te wapenen en te machtigen tegen den ketter?

»Bovendien, zoo ge dan [dat?] al aanneemt (wat we u betwisten) en dan onderstelt, dat hier aan alle Overheid zulk een macht en last verleend wordt, zeg dan ons, bidden we u, wat u dan recht geeft, om, indien het dan duidelijk *Gods wil* is, dat zulk een lasteraar of vloeker onverwijld *sterve*, in uw stelregel te schrijven" (gelijk sommigen gedaan hadden) »dat hij in den regel *niet* behoeft te sterven, dat *ballingschap* meestal volstaan kan, en dat slechts in het alleruiterste geval tot executie met het zwaard of met den strop *mag* worden voortgeschreden.

»Gij, die zegt, Gods wil te eerbiedigen, maakt gij dan het recht Gods niet krachteloos door uw toegevende inzettingen?"

En in gelijken zin schreven we in No. 320:

»Niet alleen de wet van de Tien Geboden geldt voor onze Overheidspersonen, maar *heel de Wet Gods*, gelijk die in de H. Schrift daar voor ons ligt, mits ook de Overheidspersonen maar doen, wat elk onzer moet doen, t. w. onderscheiden tusschen den wille Gods, waarvan het *beginsel* in de geboden dier Wet is uitgedrukt, en de wijze waarop dat beginsel in ons land en in onzen tijd moet *toegepast*."

Nu acht de schrijver van het vlugschrift, dat hetgeen hier van Lev. 24:15—17, en in het algemeen van de dusgenaamde Mozaische wetgeving door ons werd gezegd, ook toepasselijk is op Gen. 9:6.

Ware dit nu zoo, dan waren we uiteraard met ons zelven in lijnrechte tegenspraak.

Ons gevoelen toch was, en is, dat Gen. 9:6 ook nu nog pertinent voor ons geldt, en dat daarentegen bepalingen als in Lev. 24:15—17 voorkomen, ons alleen binden door het *beginsel* dat daaraan ten grondslag ligt.

De schrijver daarentegen oordeelt dat ook Gen. 9:6 ons alleen door *het beginsel* bindt, en beroept zich voor dit zijn gevoelen op *ons* oordeel over Lev. 24:15—17.

Hier nu is niets in het spel dan eene *vergissing zijnerzijds*.

Immers de strafwetgeving die God aan Israel gaf, was een *nationale* wetgeving, die alleen *dat éene volk* betrof, en dientengevolge als wetgeving wegviel, zoodra aan het bestaan van dat *volk* in een eigen staatssfeer een einde werd gemaakt.

Gelijk Calvijn en alle Gereformeerde leeraars eenparig betuigen, is deswege deze nationale wetgeving van Israel op ons en andere volken niet meer van toepassing, en bindt *ons* alleen het *beginsel* dat aan die wetgeving ten grondslag ligt.

Maar tot die *nationale* strafwetgeving *behoort* natuurlijk *Gen. 9:6 volstrekt niet.*

De ordinantie van Gen. 9:6 is voor Noach en *al zijn nakomelingen* gegeven. Daar hiertoe nu ook ons volk behoort, dus ook voor ons.

Wat we over Lev. 24:15—17 schreven, handelde alzoo over een geheel andere stof, en is in geen enkel opzicht met Gen. 9:6 vergelijkbaar.

Er valt hier derhalve geen de minste *tegenspraak* te ontdekken, maar er heerscht integendeel *volkomen* overeenstemming, indien we in No. 318 en 320 van ons blad opkomen tegen hen, die de *nationale* strafwetgeving van *Israël* thans nog willen doen gelden; en daarentegen de ordinantie van Gen. 9:6, als thans ook voor ons nog geldende, handhaven.

Dit alles beheerschend onderscheid voorbijziende, heeft de schrijver zich in zijn beroep op onze uitspraak, we gelooven gaarne, geheel te goeder trouw, *vergist*.

Kerkverband.

Sedert eenigen tijd gaan er van zekere zijde stemmen op, die bezwaar maken tegen enkele uitdrukkingen, zegswijzen of voorstellingen door den hoofdredacteur van dit blad over eenige godgeleerde stoffen door den druk gemeen gemaakt.

Een enkele is zelfs van oordeel, dat de *onderlingen* hierop behooren toe te zien.

Formeel nu hebben we hiertegen niet de allerminste bedenking.

Liefde voor de waarheid, voor de eere Gods en voor de kerken, en evenzoo liefde voor den broeder, die men acht op een of ander punt te dwalen, kan zelfs *gebieden*, dat men in zulk een geval op meer dan éene wijze protesteert en waarschuwt.

Ook bestaat er geen twijfel over, of de hoofdredacteur van ons blad zou te allen tijde bereid worden gevonden, om zich óf te verantwoorden, óf waar hem ongelijk bewezen werd, zijn oordeel te wijzigen.

Dat het oordeel der kerken ten deze competent is, staat evenzoo boven allen twijfel.

Niet dat men daarom op alle slakken zout moet leggen, of iemand vangen moet in een woord. Maar als het *beginselen* raakt, is ook o. i. zwijgen volstrekt niet altijd geoorloofd.

Wel mag men hierbij één ding niet vergeten; en dat is, dat elk kerkverband rust op zeker kerkelijk akkoord, en derhalve alleen in zooverre bindt, als dit akkoord een band aanwijst.

Een eenparigheid van gevoelen, die zich tot alle punten in den omtrek, en zelfs tot de wijze van uitdrukking uitstrekt, is in de kerk op aarde nimmer bedoeld noch bereikt.

Steeds hebben de kerken begrepen, dat er stukken waren, waarvan in geen geval tweeerlei meening kon worden toegelaten; maar ook dat over andere stukken nog niet dat volle, heldere licht was opgegaan, hetwelk den één recht zou geven, om den ander uit te sluiten.

We behoeven slechts aan de Supralapsariers en Infralapsariers te herinneren, om duidelijk te maken, hoe ook onze Gereformeerde kerken zelfs op lang niet zoo onbeduidende punten tweeërlei meening hebben vrijgelaten.

Evenzoo was het met het geschil der Voetianen en Coksianen.

En zoo is het ook nu nog op tal van punten, waaromtrent lang niet allen eenstemmig denken, en waarover toch de kerken nooit een beslissend oordeel geveld hebben.

Natuurlijk betwist niemand dat de kerken desvereischt niet het recht zouden bezitten, om allengs op een of meer van zulke punten tot *nadere* formuleering der Belijdenis te komen.

Komen eenmaal, onder Gods genade, onze kerken weer tot hooger geestelijken bloei, dan zal dat o. i. op meer dan één punt zelfs *moeten* geschieden.

Dan echter zal het onderwerp, waarmede zulk een punt in verband staat, in zijn geheel moeten overzien worden, en zal het kerkelijk oordeel eerst kunnen volgen, nadat over zulk een onderwerp genoegzaam licht is verspreid, zoodat de verschillende inzichten in goede orde en in juiste formuleering tegenover elkander zijn komen te staan.

Of nu dit laatste met opzicht tot de definitie van de Theologie als wetenschap, de in den Doopeling te onderstellen qualiteit, de aggregatorische of organische opvatting van het Lichaam van Christus, het uitgangspunt der rechtvaardigmaking, en zooveel meer, reeds het geval is, blijve thans hier buiten bespreking.

We wenschten met deze opmerking alleen op zekere *mildheid* in de practijk der vaderen te wijzen.

Doch dit neemt in het minst niet weg, dat een ieder ten deze handelen moet naar zijn overtuiging.

Wie bij de kerken klagen wil, klage bij de kerken.

Of ook wie dien weg te lang acht, kan zich tot Deputaten wenden.

Er zijn toch vanwege de kerken Deputaten benoemd, om toezicht te houden op de Theologische faculteit der Vrije Universiteit.

Oordeelen nu deze Deputaten dat één of meer hoogleeraren dezer faculteit uit het goede spoor gaan, dan ligt het ongetwijfeld op hun weg om hierop inspraak te maken.

En men kan er zeker op gaan, dat Directeuren en Curatoren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, vollen ernst zullen maken met elke bedenking die tegen het onderwijs aan de Vrije Universiteit, als in strijd met de Gereformeerde beginselen, mocht worden ingebracht.

Zij weten het toch, aan de handhaving dier beginselen hangt haar toekomst.

Zoo staan er zelfs twee wegen open, om *wezenlijk* of *ondersteld* kwaad te stuiten.

Beginselen moeten ons heilig zijn.

Slechts zie men, eer men hiertoe overgaat, wel toe, voor *welke* beginselen men opkomt, en tegen *welke* beginselen men zich overstelt.

Vergissing ware hier heilloos!